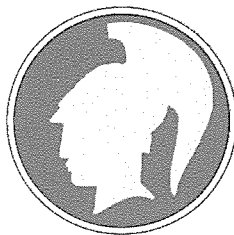

POHJOISSAAME

LYHYT OPPIMÄÄRÄ

28.9.2009

YLIOPPILASTUTKINTOLAUTAKUNTA

1.1. TEAVSTTA IPMIRDEAPMI

Čuovvovaš teavsttas leat 20 dajaldaga vuolláisárgojuvvon. Daidda dajaldagaide leat addojuvvon nummirat **ovttežis guoktelogeža rádjai**. Don galggat čilget dáid sajiid **sámegillii iežat sániiguin dahje jorgalit suomagillii** nu ahte dan sáhtta áddet dušše ovttá ládje. It dárbbáš čállit sámegiela dajaldaga ođđasis vástidanbáhpárii (konseptipaperi), muhto **čujuhat dušše nummiriin** dan sajiin man leat čilgemin.

1) Mátki ruovttoluotta lei guhkki. Márget Jovvna báikkis idjadeimmet. Uhca visttážiis ii lean eará go okta latnja. Buorre buot. 2) Go rohpi lei oaivve badjel iige dárbbáš galbmot, de ii lean heahti. Eahkedis go vealláneimmet, ledje olbmot nu ollu, ahte gii seainne beallai gárttai, 3) son ii beassan olggos, ovdal buohkat lihkaledje. Oaivvit ja juolggit juohke guvlui. Ferti smiehttat mii lahtuid geasa gulai. Muhtun dadjalii leaikkas: “Barget juo buohkat velá hissegis fitnat.” Ja earát nu rešket. 4) Eai leange várra duođas čaibman mángga mánnui. Cukcasiid muiteledje ja leaikkastalle idjalahke. Soahteballu lei váidon.

Eahketveaigge gorgniimet miellái Háldejnárgii. 5) Mun in vuoiga dieđe maid mun ledjen vuordán, muhto in várra dákkár ártegis vistti gal. Iihan dat lean dábaláš stohpu. Dákkár ártegis vistti in lean oaidnán. Rohpi lei biddjon náveteallára ala. 6) Siskabealde ledje ránes báhpára dearpan seinniide. Dušše okta viehka stuorra latnja lei. 7) Dás galggaimet orrut, boradit ja oadđit ja čáhkát dieđusge buot bargguid bargat.

8) Keallir lei guovttelanjat. Nuppe bealde gullojedje gusat. Ii lean eará návete. Dohkkii dat álgoheahtái. 9) Eat gillán njulgestaga.

Ránnját fárragohte fas njárgii. Okta sis ráhkadii seamma lágan vistti go mii. Olbmot bargagohte ovddosguvlui. 10) Sii ledje dego vieksát bieđganen besiid duogamin.

Áhčči finai ránnjá galledeamen. 11) Eat lean oaidnalan čavčča rájes. Belkkiiga duiskkuid ala ja bijaiga dákkár guhkes čilgehusa, mo áššit duođas ledje. – Dat gal lea vissis. Alla hearrát sođiid smihttet ja álggahit daid... galggašedje ieža muosáhit balu ja giksašumiid. Fertejit leat devdon bahávuoinjain. 12) Sii čohkkájit njunnošis, vai besset oamastit oppa máilmmi. Olbmo luondu lea mii lea. Eai jierpma mañit áigái.

Ádjá guovttos hálešteigga moanaid diimmuid.

13) Mákkannjárgii čoačkanišgohte olbmot ruovttoluotta fas čiehkádansajiin. Soapmásat dihte máilbmái ságaid, ja mo min riikkas earámuđui lei dilálašvuhta.

Kreittá-Jovvna bođii márkaniis. 14) Sus lei modji njálbmečiegas. Buohkat gehčče, manne nie movtta. Almmái njávkkastalai sepmona duoinna dáinna suorpmain. Rehkenastá, man guhkás beaivvit miessemánus leat joavdan. 15) Ii máša šat vuordit. Ferte ilolaš ságaid mitalit: - Norggas lea ráfi. Soahti lea nohkan, ja buot duiskalaččat leat čáhpodan eret ja guođđán riikka.

Leago duohta vai leaikkastallágonson? 16) Albma ilu eat leat dovdan dan vida jagis, go amas hearráid garra stivrra vuolde leimmet.

Dánsenmuktahan das buollái, vaikko leš velá muhtun dahkan nu. 17) Ovttá njálbmái goittot hállagohte ja reške buot árvoheimiid. Bargguid bidje eret gieđaid gaskkas. Ii justa odne gánnehan daiguin ájahallat, baicce ránnjáid dáluid mielde viehkat.

Moadde fuolkenieidda ledje Kreittá-Jovvna geahčen. 18) Soai eaba smiehtastan, ahte dan muttos áiggehan lea heajos jiekŋa, muhto dolleheigga fárttain ságaid doalvut nuppe beallai Spiinniidgeiddái.

Ingá Hánssa geahčen lei okta vuoraslágan almmái nohkasteamen. Muhtun ravgii su bajás ja huikkii: 19) – Ii heive dál oadđit go Norggas lea ráfi. Ádjás fártta lihkkat ja illudit ovttas earáiguin. 20) Máret Johanas geahčen gesse leavgga stággogeahčái. Álgoillubeaivve gohce buohkat idjii.

GÁLDU: Astrid Johnskareng: *Mu uhca Gáffegievnnáš*. Davvi Girji OS.

1.2. TIIVISTELMÄ

Kirjoita yhtenäinen suomenkielinen enintään 100-sanainen tiivistelmä seuraavasta tekstistä. Sen tulee antaa selkeä kuva alkuperäistekstin pääajatuksista toistamatta tekstiä kuitenkaan sanatar-kasti. Kirjoita tiivistelmä selvällä käsialalla erilliselle konseptipaperille (västidanbábir).

Mearihis movttegis Máret. Nu heive gohčodit dán nissona gii dán čavčča bázi ealáhahkii dan maŋŋá go lea 40 jagi divššodan bearrášiid miehtá Ohcejoga. – Dál illudan, go lea áigi hervošit friddjavuođastan luonddu, dadjá Maarit K. Länsman.

Vuosttas maid smiehtan go gulan, ahte Rájá Jon Máret vuolgá ealáhahkii, lea ahte máššábat dát nisu orrut barggakeahtá ja buohkaid veahketkeahtá, go nu guhká lea bálvalan Ohcejoga gieldda olbmuid. – Dál beasan duoddaris johtigoahtit, Máret dáhkida ja lebbe “soajáidis” dego luodu loddii.

Muhtun vuorrasat ballet báhcimis ealáhahkii, go ii de leat šat maid bargá ja oktovuoda dovdu šaddá. Das gal Máret ii bala. Sus baicce barggut lassánit. Dál beassá bargat buot, maid áiggiid čađa ii leat astan sihke barggu ja liigebargguid geažil. Son ii áiggoše šat olus searvat doaluide málesteaddjin.

– Vuoi jus diedášin, gallása lean leamaš mielde náitimín ja gallása hávdái čuvvon málesteaddjin, Máret smiehtada. Su heive govvidit dáinna dajahusain: “Doppe gos márkka, doppe lea Máret ja doppe gos Máret, doppe lea márkka”.

Márehii bohciidit millii mánggat somás ja váivves dáhpáhusat dan áiggis, go barggai gieldda dearvvašvuodasuorggi bálvalusas. Son gearggai ruoktodivššároahpus 1966. – Dalle eat viegadan noavkunmašiinnain, muhto cahkkehalaimet vuos dolaid ja de easka liggiimet čáziid.

Máret lei vuosttas ja áidna ruovttudivššár ja galggai johtit miehtá gieldda. Geaidnu ii lean juohke báikái. Dalle gártai bussiin johtit Beazet badjel Gápmasii ja das vuordit beaivelahke poastabiilla Gáregasnjárgii, ja das ain Deatnogátte olbmuid lusa mo deaivvai lean sáhttu, vaikko mohtorfatnasiin.

Stuorámus lihkku ja giittus lea, go ii leat dáhpáhuvvan mihkkege bárttiid mánáide dan botta, go áhčit ledje boazomeahcis ja eatnit mánnáoazžunmátkkis. Mánáiguin sutnje leat báhcán muitui olu hearvás dáhpáhusat, ja máŋga ristmánaŋe lea dinestan. – Muhtumat ledje nu čeahpít balddihit mu gopmiiguin, ahte loahpas in vuolán šat okto návehii, Máret dovddaha.

– Giitosat maiddá go eai leat leamaš jápmimat ja dollabuollimat, Máret fuobmá ja muitala, mo son lea mánáid dihte šaddan álo riššaid čiegadit. Riššaid čiegadeapmi lea nu cieggan, ahte mángii in gávna šat maidege go nu lean hárxánan rádjat bures.

Stuorámus rievdadus Máreha mielas lea áigi, mii lea 40 jagis gáržon. – Eai dalle lean dát hoahput mat dálá áigge. Dalá dikšunbargu sáhtii bistán mánggaid vahkuid, eai dalle láven vuoddját dalán ruoktot, go bargoáigi nohká nugo dál.

GÁLDU: Áššu, nr 83 – 16.10.2007

2. RÁHKADUSISKKUS

Dievasmahte čuovvovaš teavsttaid. Juos siiddu ravddas lea addojuvvon sátni dahje sánitm geavat dan dahje daid dakkár hámis go teaksta gáibida. Čále vástádusat vástidanskovi (kielikokeen vastauslomake) B-beallai.

1. boahtit
2. ráidalas (*ml.*)
3. gullot + goahtit
4. govččas
- Noaideáhkku ii lean vel __ (1) __, go máná guovttos gavccuiga __ (2) __ mielde stohpui. Geatki geahčai sudnuide. Orui dego dat áiggošii dadjat maid nu, muhto olgun __ (3) __ skoahpa. Elle ja Hánsa čáŋaiga __ (4) __ vuollái. Noaideáhkku rabastii uvssa ja manai njuolga málesruittu lusa.
5. leat
6. vuordit
7. geatki
8. vuolgit
- Iđđedis go máná guovttos lihkaiga, lei noaideáhkku jo vuolgán. Elle ja Hánsa __ (5) __ juo hárxánan dasa, ahte borramuš __ (6) __ beavddis.
– Odne mun válddán __ (7) __ fárrui go moai __ (8) __ olggos, Elle dajai ja geahčai juogo geatki lea morihan. Dat geahčai njuolga Ellii, ja orui ahte dat moddjái.
– Geahča Hánsa, geatki moddjá munnje, Elle dajai.
– Ale hoavrris, ii geatki máhte moxohallat iige olus earáge dahkat, Hánsa čaimmai.
9. njálbmi
10. beassat
- Fáhkka geatki rabai __ (9) __ ja dajai: – Mun gal diedášin mo doai __ (10) __ dáppe eret!
Elle ja Hánsa geahčaiga jorba čalmmiiguin dasa. Soai eaba lean gullan goassege dan hállamin dađe eanet go earáge ealli.
11. máhttit
- Mobat don __ (11) __ hállat, imaštii Hánsa.
– Inhan mun hála olbmuid giela. Mii ássat dál Hálssatanjeaggeatnamis. Buohkat geat dáppe ássat, leat eará máilmmis go doai. Dáthan lea __ (12) __, stáluid ja dien diekkáriid ássanbáiki. Gii deikke boahdá, ii __ (13) __ oahpahallat dan dego vierrogiela. Dan oahppá dalán – __ (14) __, go fal ássá dáppe.
– Muhto itban don leat noaideáhku beana dahje mii leaččatge. Manin don háliidat veahkehit munno dáppe eret, Hánsa imaštalai.
– Na gáttátgo, ahte munge livččen dás, jos ii livčče bággu. Seammalágan fáŋga munge lean dego doaige. Muhto mus ii leat __ (15) __ gádjut iežan dađe eanet go __ (16) __. Dasa oainnat dárbbáša olbmo veahki, geatki čilgii.
12. háldejaš
13. dárbbášit
14. *luonnollisesti*
- Na maid mun __ 17 __ bargat? jearralii Hánsa.
– Guldal dárkilit, geatki dajai. Don diedát duon Bassevári, mii lea duos veaháš mátkki geažes. Dat lea hui __ (18) __ várri. Dan beallemuttus ássá sieidi. Dat lea áidna dán máilmmis gii sáhtá gádjut min __ (19) __ noaideáhkus. Mis ii leat olu áigi. Galgat dalán vuolgit mátkái.
15. vejolašvuohta
16. doai + ge
17. galgat (*kond.*)
18. allat
19. bahá

20. duot seaidni

__ (20) __ leat skeaŋkkat, maid doalvvut sieidái. Dat lea álo háliidan daid. Váldde duon sisteseahka, bija dasa njuvčča soajá ja juolggi.

GÁLDU: Rauna Paadar Leivo: *Hálssatanjeakki noaidi*

3. ČÁLUS

Čále **guovtti** fáttás. Čuovo dárkilit rávvagiid. Álggat fáttás **3.1. Vállje** goappá nu fáttá **3.2 dahje 3.3. Čále čielgasit vástidanbáhpárii** (konseptipaperi). Muite čállit maid čálusfáttá nummira ja bajilčállaga. Almmut čálloša loahpas sátnelogu.

Čále fáttás **3.1.**

- 3.1. Otna lea du vuorru gávppašit. Leat vuolgaleamen gávppái, muhto de dáhpáhuvvá juoga. Don it sáhtege ollašuhttit lohpadusaidat ja boahit njealji sulaid ruoktot. Čále ruoktot sáni, mas muitalat ovdamearkka dihte:
- gos leat
 - mii lea dáhpáhuvvan
 - man guhká ádjánat
 - mo otná boradeapmi lágiduvvo

Kirjoitustehtävän pituus: 50-75 sanaa.

Tehtävän pisteitys: 33-0 pistettä.

Čále goappá nu fáttás **3.2 dahje 3.3.**

- 3.2. Norgga Sámi Radio ođasmahtii gidđadálvve 2007 neahttasiidduid ja almmuhišgodii ođđasiid dušše dárogillii. Čále rádio doaimmahussii reivve lohkkidčálloša, mas muitalat iežat oainnu áššis.

dahje

- 3.3. Du áhkus (dahje eará boarrásut fuolkkis) lea dehalaš beaivi. Čále sága man doalašit sutnje su ávvufeasttas.

Kirjoitustehtävän pituus: 100-125 sanaa.

Tehtävän pisteitys: 66-0 pistettä.

KOKEEN PISTEITYS / POÄNGSÄTTNINGEN AV PROVET

Tehtävä	Osioiden määrä	Pisteitys	Painokerroin*	Enint.	Arvostelulomakkeen sarake
Uppgift	Antal deluppgifter	Poängsättning	Koefficient*	Max.	Kolumn på bedömningsblanketten
1.1	20 x	3–0 p.	x 1	60 p.	1
1.2		10–0 p.	x 3	30 p.	2
2	20 x	1–0 p.	x 1	20 p.	3
3.1				33 p.	7
3.2 / 3.3				66 p.	8
Yht. / Tot.				209 p.	

* Painotus tapahtuu lautakunnassa.
Viktningen görs av nämnden.